

Josep Iglésies, excursionista: impressió personal

per Francesc GURRI SERRA

Que la vocació i les activitats de Josep Iglésies són, al capdavant, filles de l'excursionisme, resulta quelcom evident per poc que hom segueixi el fil de la seva vida i especialment els anys de la seva joventut. Per això, en tota visió del personatge, la faceta excursionista i les seves produccions literàries en el camp esmentat, i el pes que ell i la seva obra ha significat per a les noves promocions afeccionades a recórrer, estudiar i estimar el país, és prou fonamental per a justificar una acurada atenció.

Caldrà dir, però, tot seguit, que, malgrat que la justificació de l'objectiu és clara, endevinem que les coses no ens rodaran d'una manera gaire ortodoxa. Potser ens falti una mínima capacitat d'historiadors o una certa dosi de benedictina paciència per a cercar una per una les dades i després enfilar-les, o potser ens sobri una inesquivable inclinació afectiva pel personatge, tot plegat contrari a la construcció d'una ressenya biogràfica formal i modèlica. Caurem més aviat en l'aplec de consideracions qui sap si poc lligades però demostratives del que l'Iglésies ha representat per tots els excursionistes que en la dècada dels quaranta, finalitzada la guerra civil, intentàrem seguir les seves petjades i renovar la lluita per la pervivència de tot el contingut i el significat que la paraula *excursionista* ha tingut sempre a la nostra terra.

En una paraula; si la primera producció literària de Josep Iglésies —fet i fet les seves guies— foren la nostra Bíblia per als excursionistes de la immediata postguerra, el contacte personal amb ell i amb la seva bonhomia derivà tot seguit en un sentiment d'admiració i afecte renyit amb tot intent de dissecció del personatge metòdic i asèptic, sense calor humana.

El cas és que a l'hora d'intentar documentar-nos sobre la nostra terra i trobar els instruments adequats per a començar a recórrer-la i conèixer-la, se'ns oferien dues produccions capitals: d'una banda, l'obra ingent i certament admirable de les guies d'en Cèsar August Torras, cobrint bona part del Pirineu i el Pre-pirineu; d'altra banda, les guies del tàndem Josep Iglésies-Joaquim Santasusagna, publicades pel Centre de Lectura de Reus, cobrint les comarques tarragonines fins a la ratlla de l'Ebre.

Cert que els homes d'abans de la guerra havien produït moltes altres obres, i algunes certament ben reeixides, però eren generalment publicacions aïllades, sense l'ambició i l'ordenada planificació dels llibres alludits. D'altra banda, res no existia encara de nou al mercat després del daltabaix de la guerra i havien de passar encara anys abans no es publicuessin noves guies sobre el país.

Afegim-hi encara que, per als excursionistes de la primera fornada dels anys quaranta, les guies de l'Iglésies i Santasusagna ens oferien unes terres

molt més assequibles en tots els sentits per a iniciar-nos en el coneixement del país i, d'altra banda, el fet inqüestionable d'ésser més recents, amb un conjunt de dades més vàlides i ensems amb una redacció més vigent.

Cert que la guia de *Les muntanyes de Prades, el Montsant i Serra la Llena* estava esgotada, però escorcollant per les llibreries de vell encara era possible, aquells anys, trobar exemplars de la de *Les valls del Gaià, el Foix i Miralles* i de la *Del camp de Tarragona a l'Ebre*. Amb la sort de poder adquirir aquestes darreres, i la gentilesa d'algun amic veterà disposat a deixar-nos la primera —consultable d'altra banda a les biblioteques excursionistes—, començarem a planificar les nostres sortides com a apassionants alternatives de les excursions al Montseny i a Sant Llorenç del Munt, que foren, això sí, els primers i gairebé obligats objectius d'una inquietud creixent: conèixer i trespasar per la nostra terra.

Cal reconèixer que, fins aquí, la nostra inclinació per Josep Iglésies i la seva obra era purament circumstancial i gairebé anecdòtica. Escollírem la seva obra per més assequible, vigent i àmplia, sense altra motivació especial. Seria la lectura i l'ús de les seves guies el que produiria gradualment el sentiment d'admiració i, tot seguit, l'interès per l'home i per tota la seva obra.

D'entrada, els capítols preliminars a la guia itinerària pròpiament dita, constituïen una modèlica monografia del massís estudiat, on eren presentats tots els aspectes amb una riquesa d'informació i una claredat expositiva admirables. Per als qui ens iniciàvem en la geografia, la presentació d'un territori i les seves singularitats d'una manera entenedora, agradable i precisa, pensem que fou decisiva per a l'acreixement de la nostra afició, circumstància a la qual contribuï —ara ho veiem clar— una prosa i un sentit narratiu de vàlua inestimable. I afegim-hi encara que, arribats a la descripció dels itineraris, aquests ens oferien, al marge d'un detallisme que àdhuc podia semblar excessiu —especialment per a assegurar la seva vigència al llarg dels anys—, una quantitat de dades complementàries realment excepcionals: històriques, geogràfiques, arqueològiques, folklòriques... Hom no sabia comprendre, certament, com l'Iglésies i en Santasusagna podien, tot fent un itinerari, recollir un volum tan gran d'informació sense eternitzar la durada d'aquell. No es tractava d'esmentar cada un dels elements i valors del trajecte, sinó d'aportar, per a cada un d'ells, una notícia completa.

I si abans, i de passada, hem fet esment de l'interès narratiu de les guies de l'Iglésies, caldrà afegir-hi encara que la seva prosa era abundant d'adjectivacions encertades i de galanes definicions. Quedaven lluny les romàntiques, barroques i gairebé divertides expressions tan freqüents en les guies d'en Cèsar August Torres, producte de l'època en què foren escrites. Els escrits de l'Iglésies s'oferien en un català molt més actual, plenament vigent, però enriquidor constant de l'idioma. L'amenitat i la qualitat de les guies ens feren entenedor l'èxit editorial que la seva edició significà a la ratlla dels anys trenta i que es repetí novament el 1960 quan la guia de *Les muntanyes de Prades, el Montsant i Serra la Llena* fou reeditada amb la col·laboració d'un altre bon excursionista reusenc: Ramon Amigó.

Com dèiem, l'ús i el coneixement de les guies ens portà a l'admiració per l'home i, finalment, al coneixement personal. Per als excursionistes dels anys quaranta, la majoria dels autors de llibres o guies sobre la nostra terra eren personatges llunyans en el temps, una mica boirosos, i, si més no, molt separats de nosaltres per la distància física. Però això no passava amb l'Iglésies. A ell, que, ultra no desertar mai del seu Centre de Lectura de Reus i de la seva Secció Excursionista, era soci actiu del Centre Excursionista de Catalunya, el teníem a mà, ple de vitalitat i d'engrescador entusiasme per tot el

Josep Iglésies, en un acte al Centre Excursionista de Catalunya. — A la seva dreta: F. Duran Canyameres, Feliu de Quadres, F. Maspons Anglasell i A. Duran-Sampere

que ens interessava. El contacte personal tindria lloc un dia qualsevol, amb un motiu qualsevol. No ho podem recordar. Però el que sí recordem molt bé és fins a quin punt Josep Iglésies fou tot seguit el pigall del nostre just encetat camí pel món de l'excursionisme i la geografia i fins a quin punt usàrem i gairebé abusàrem de la seva cordialitat i el seu ajut. Trenta anys després, amb tants camins recorreguts i tantes coses viscudes a l'esquena, ens cal confessar que l'Iglésies continua proporcionant-nos suport i guia per aquella dada que no trobem, per aquell llibre que ignorem, per aquella coneixença que ens manca, per aquell amic que demana orientació i ajut...

Nascut Josep Iglésies el 9 de setembre de 1902 —a Reus, i concretament al carrer del Fossar Vell, canviat després per Baldomer Galofre—, uns vint anys, poc més o menys, el separaven dels excursionistes que ens iniciàvem en la dècada dels anys quaranta. Els suficients per a considerar-lo com a mestre i guia, però també els mínims per a sintonitzar en moltes de les mateixes inquietuds, com a company gran i experimentat, però company al capdavant.

De la mà de l'Iglésies ens introduïrem a les reunions que les societats filials de l'Institut d'Estudis Catalans —i, concretament, la Societat Catalana de Geografia— tenien a casa d'ell, com allí tenien lloc també, durant els llargs anys quaranta i cinquanta, reunions culturals de tota mena, sessions del mateix Institut, homenatges i commemoracions, etcètera. Com diu un biògraf seu —Xavier Fort i Bufill—, la llar de l'Iglésies fou durant anys «una de les Covadongues de la nostra cultura», un cau amagat, forçosament clandestí, on Catalunya continuava essent el principal personatge a estudiar i estimar.

Hem parlat de la Societat Catalana de Geografia, perquè les nostres afi-

cions sintonitzaven més bé amb les activitats d'aquesta filial de l'Institut, i gairebé ens atrevíem a dir que igualment passava amb les aficions de l'Iglésies. Només caldrà recordar que fou fundada sota la seva inspiració l'any 1935 i que durant trenta anys n'havia d'ostentar el càrrec de secretari. La Societat organitzava vetllades científiques d'un grup no gaire nombrós de gent més aviat madura de qualitat consagrada, on —sovint juntament amb Pere Català i Roca— ens sentíem com a alumnes privilegiats i com una mena de «Benjamins». Cada nova coneixença era per a nosaltres motiu d'orgull i de respectuosa deferència. Asseguts en una de les cadires d'aquell saló de la casa de l'Iglésies, al passatge Permanyer, escoltàvem les dissertacions i —potser entre impressionats i vanitosos— teníem una certa consciència que érem, per la nostra joventut, els que havíem d'assumir la responsabilitat que allò continués fins a enllaçar amb temps millors.

Ens caldria afegir, però, perquè és un record ben agradable i perquè avui encara en servem la gratitud, que si aquelles sessions formals foren inoblidables, també començàrem a sovintejar la llar de l'Iglésies sols, a l'empar de moltes altres motivacions: una opinió que ens faltava, una dada que no trobàvem, una consulta de signe ben divers... Mil i un motius! Les nostres inquietuds per l'excursionisme i la geografia potser arribaren a fer-nos passar de mida, a molestar el mestre indegudament. Però mai no ho sabrem. Josep Iglésies ens rebé sempre amb la mateixa bonhomia i idèntica cordialitat, descabdellà amb nosaltres llargues converses i ens forní de valuoses informacions. I una vegada i altra, en finalitzar la visita, sortíem de la casa amb uns llibres seus sota el braç, perquè sempre, segons ell, resultava que tenia el llibre duplicat o sobrer que creia que ens ajudaria més bé a documentar-nos sobre el tema debatut.

Quan tenim tan presents aquestes generoses cloendes a les nostres sovintejades visites i pensem que l'Iglésies no solament ha escrit tantes i tantes obres, sinó que, més que sovint, ho ha fet pel seu compte i risc, i veiem a la nostra biblioteca abundants llibres seus oferts desinteressadament, gairebé ens sentim avergonyits. En realitat, la seva cordial generositat es prodigava per a tots els amics i anava més enllà de manifestar-se quan se'l visitava. Cada vegada que una nova obra seva veia la llum, ell ens en feia arribar un exemplar amb una cordial dedicatòria redactada amb aquesta lletra menuda, benedictina, característica, que sembla poc adient a la seva corpulència física, però també d'una humilitat que entronca perfectament amb la seva modèstia i amb la pacient tasca d'investigador infatigable i apassionat.

Caldria, encara, si volem situar la imatge de Josep Iglésies en un altre dels escenaris característics que l'envoltaven a la dècada dels anys cinquanta, i on els excursionistes més aprenguérem d'ell i més el tractàrem, parlar del magatzem situat en un semisoterrani del carrer del Bruc, de Barcelona, prop de la cruïlla amb Provença. Un despatx i magatzem tèxtil derivat de la fàbrica familiar establerta a La Riba, de llum una mica penumbrosa, i al qual s'accedia acotant el cap i baixant una mitja dotzena de graons.

En aquella escenografia singular de prestatges i taulells amb peces de roba, on un mosso seriós feia paquets, i un despatx arrecerat i encara més fosc on la muller de l'Iglésies s'enfontrava amb factures i comandes de clients, ell hi tenia una taula on els papers comercials es barrejaven amb piles de llibres, quartilles a mig escriure i galerades de llibres que aviat veurien la llum sobre temes geogràfics i històrics, i conversejava amb els que el visitàvem moguts per unes evidents inquietuds culturals sobre la més variada temàtica, però, per descomptat, lluny de tot el que pogués relacionar-se amb la indústria tèxtil. Allí coneguérem, o hi coincidírem sovint, el jurisconsult Maspons i

Anglasell; el sogre de l'Iglésies, Eduard Fontserè, meteoròleg eminent; el geòleg Solé i Sabarís, Pere Blasi, Català i Roca, Eufemià Fort... i tants i tants d'altres. Allò era una mena de miniateneu espontani i enriquidor, establert en un escenari certament insòlit, del qual sortiren suggeriments i iniciatives, col·laboracions i llargues amistats, i que avui —desaparegut ja l'esmentat magatzem— recordem amb afecte i una certa melangia com creiem que li passarà al mateix Josep Iglésies.

Bé; totes aquestes coses, que comentem una mica a la bona de Déu, tenen una justificació en el fet de demostrar que l'Iglésies, en el camp de l'excursionisme —de l'excursionisme entès com a moviment cultural i polifacètic—, no es limitava a caminar, observar i escriure, sinó que la seva bonhomia i capacitat d'irradiació el convertien en motor de moltes activitats, en conseller imprescindible, en organitzador incansable, en aglutinador perfecte d'esforços, que, d'altra manera, haurien quedat esparsos, sense un objectiu i un fruit comuns. Tot i que el pas del temps i les circumstàncies del país han canviat, el cert és que aquesta presència vital de Josep Iglésies continua viva i que encara els excursionistes ens n'aprofitem.

Vist des de l'exclusiva òptica del Centre Excursionista de Catalunya, que és la que hem viscut més directament, podem dir que l'Iglésies sempre ha estat, i és, per a l'entitat, un col·laborador decidit i eficaç. Tantes vegades com ha calgut, ha ocupat la tribuna de la sala d'actes per a delectar-nos amb conferències magistrals exposades amb la seva prosa brillant i inconfusible i pronunciades en un to de veu potent i clar capaç de captar tota l'atenció; si ha calgut un jurat per a un premi literari o de divulgació excursionista, ell ha estat un membre obligat i decisiu; la revista «Muntanya», com abans el «Butlletí», s'ha nodrit de moltes col·laboracions seves inestimables, exhumant vells documents i amb ressenyes d'interès geogràfic i històric... Per què continuar? Aquesta participació constant i activa de Josep Iglésies no ha estat privilegi del Centre Excursionista de Catalunya, sinó que s'ha espargit damunt tot el món de l'excursionisme d'una manera contínua i generosa, que els excursionistes potser mai no sabrem valorar prou. Si de cas, i en la nostra modesta mesura, aquells que com el qui això escriu ens considerem arrelats en la nostra afecció i estima al país gràcies al cordial, desinteressat i contagiós entusiasme de l'Iglésies, volem que quedi constància de la nostra gratitud.